

Kültürel Açılım, Hepçillik ve Seçkin Sanatın Düşüşü:

Türkiye-Avrupa Karşılaştırması

Irmak Karademir Hazır

Oxford Brookes Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Bölümü
ihazir@brookes.ac.uk

Semi Purhonen

Tampere Üniversitesi, Finlandiya
Sosyal ve Beşeri Bilimler Okulu
semi.purhonen@uta.fi

Öz

Güncel birçok çalışma, kültür ve sanat alanındaki sınıflandırmaların önemli yapısal dönüşümler geçirmekte olduğunu öne sürer. Kimilerince bu süreç, yerleşik/köklü (*established*) sanat tanımının sınırlarının, yeni ortaya çıkan (*emerging*) sanat alanlarını da içerecek şekilde geçirgenleşmesini içerir ve bu sebeple 'kültürel açılım' olarak tarif edilir. Kimilerince ise, beğeni kültürleri arasındaki hiyerarşinin esnekleşmesini içerir ve 'kültürel hepçillik' kavramı ile açıklanır. Sunulan bu çalışmada, altı Avrupa ülkesinde yapılan ve 1960-2010 arasında gazetelerde yayınlanan kültür-sanat haberlerinin (N=13,161) içeriğini inceleyen bir araştırmanın verileri kullanılarak şu sorulara cevaplar aranmaktadır: Yayınlanan haberlerin ve eleştirilerin kültür alanlarına göre dağılımı nasıldır? Zaman içerisinde, köklü alanlar ile yeni ortaya çıkan alanlara gösterilen gazetecilik ilgisi değişmiş midir? Belirli bir sanat alanının alt türleri arasındaki hiyerarşi; örneğin klasik müzik, pop müzik ayrımı, öngörüldüğü gibi giderek azalmakta mıdır? Avrupa örneklerinde 'kültürel açılım'dan ziyade 'kültürel hepçilleşme' tezinin açıklayıcı olduğu yörgümler tespit edilmiştir. Türkiye'de ise diğer ülkelere kıyasla, yeni ortaya çıkan alanlara ve popüler türlere yoğun ilgi olduğu görülmektedir. Sonuç kısmında bu ilginin bir açılım ya da hepçilleşme olarak okunup okunamayacağı sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel açılım, kültürel hepçillik, kültür haberciliği, beğeni sınıflandırmaları, kültür-sanat alanları, Bourdieu

• • • • •

Makale geliş tarihi: 31.8.2016 • Makale kabul tarihi: 13.3.2017

<http://ilefdergisi.org/2017/4/1/>

ilef dergisi • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 29-58

<https://doi.org/10.24955/ilef.312814>

Cultural Opening, Omnivore and the Decline of the Highbrow:

A Comparison of Turkey and Europe

Irmak Karademir Hazır

Oxford Brookes University
Department of Social Sciences
ihazir@brookes.ac.uk

Semi Purhonen

University of Tampere, Finland
School of Social Science and Humanities
semi.purhonen@uta.fi

Abstract

There is a growing literature suggesting that the classifications in arts and culture are transforming. 'Cultural opening' thesis suggests that the boundaries of established arts are becoming more permeable; allowing the emerging art/culture forms to take their place in the higher ranks. In line with this thesis, a number of researchers point out the rise of culturally 'omnivore' evaluative repertoires. Drawing on the analysis of a data set (N=13,161) comprised of the cultural coverage of major newspapers from six European countries from 1960 to 2010, this research questions: How are art and culture news distributed in terms of their field? Is there a gradual change with respect to the journalistic attention paid to established vs. emergent fields? Can we identify a change within the genre hierarchy operating in a given cultural form (i.e. classical music vs. pop music)? The findings suggest that in the European context, cultural omnivore thesis has more explanatory power than the cultural opening thesis. Compared to Europe, cultural journalism in Turkey seems to pay more attention to the emerging fields and popular forms. Conclusion section discusses whether this attention could be considered as a sign of an opening or omnivorousness.

Keywords: Cultural opening, cultural omnivore, cultural journalism, taste classifications, art/culture fields, Bourdieu

<http://ilefdergisi.org/2017/4/1/>

ilef dergisi • © 2017 • 4(1) • bahar/spring: 29-58

<https://doi.org/10.24955/ilef.312814>

Beğeni kültürleri arasındaki sınıflandırmalar, kültür-sanat alanlarının kendilerine içkin değildir; her ulusal bağlamın kendi yapılarıyla ilişki içinde tarihsel olarak kurulurlar.¹ Sadece bir kültür alanı içerisindeki farklı türler değil (örn: müzik tarzları), farklı sanat formları da (örn: operaya karşı sinema) kendi içlerinde hiyerarşik olarak sınıflandırılır. Hangi tür müziğin 'seçkin' beğeniye tarif ettiği veya hangi sanat alanının 'yüksek' sanat sayıldığı önemlidir çünkü kültürel beğeniler sınıfların sınırlarını çizer, hatta onları yeniden üretir. Kültür-sanat alanının, ekonomik alanla olan ilişkiselliğine dair gelişen literatür Batı temellidir. Ancak Türkiye özelinde de, biriken bu Avro-Amerikan bilgiyle diyaloga giren ve kültür alanının sınıf süreçleriyle paralellik içinde olduğunu gösteren kapsamlı ampirik çalışmalar vardır.² Yakın zamanda hem kültür alanları arasındaki, hem de belirli bir alanın alt türleri arasındaki sınıflandırmaların değiştiğine dair yeni ve düşündürücü gündemler oluşmuştur. Örneğin opera, tiyatro ve güzel sanatlar gibi köklü (*established*) sanat alanlarının artık eskisi kadar doğrusal olarak kültürel sermayenin göstergesi olmadığı tartışılmıştır. Eskiden ticari ve eğlendirme amaçlı olarak sınıflandırılan 'yeni ortaya çıkan' (*emerging*) alanlardaki eserlerin artık müzelerde ciddiyetle izleyiciye sunulduğu ve dolayısıyla 'yüksek' sanatı oluşturan alanların içeriğinin güncellendiği iddia edilmiştir.³ Benzer bir yönelim, tüketicilerin beğeni evren-

leri gözlemlendiğinde de tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda kültürel sermayesi yüksek kesimlerin artık seçkin/sıradan sınıflandırmasının sınırlarını aştığı ve daha 'hepçil' bir beğeni repertuarı geliştirdiği iddia edilmiştir.⁴ Ancak genelde bu tartışmalar, sözü edilen değişimleri tüketicilerin beğeni kültürlerinin incelenmesine dayandırmıştır. Bir başka deyişle, birkaç istisnai çalışma dışında⁵ kültürel açılımı üreten eğilimlerin oluşmasında etkin olabilecek süreçler ve kurumlar analiz nesnesi olarak kullanılmamıştır.

Biz bu çalışmanın ilk bölümünde, genişleyen kültürel açılım ve hepçilleşme literatürünü, açılımın dinamiklerine, hangi alanları ve türleri kapsadığına ve arkasında yattığı düşünülen toplumsal dönüşümlere değinerek değerlendireceğiz. İkinci olarak, literatürdeki hakim izleyici/tüketici vurgusundan kaynaklanan boşluğu doldurarak, sınıflandırmaların üretiminde etkin olan bir alana; kültür-sanat haberciliğine odaklanacağız. Medya, hem mevcut kültürel sınıflandırmaları yansıtan hem de oluşmasında etkin olan bir aktördür; dolayısıyla tartışılan dönüşümleri üretim perspektifinden sorgulamak için tarihsel olarak izlenilebilecek verimli bir kurumdur. Ampirik bir inceleme için, altı Avrupa ülkesinin katıldığı ve her ulusal bağlamdan yüksek sirkülasyonlu bir gazetenin, 1960-2010 yılları arasında basılan kültür-sanat sayfalarına içerik analizi uygulayan bir araştırmanın verilerini kullanacağız. Literatürde işaret edilen bu dönüşümlerin, Türkiye'de nasıl bir karşılığı olduğunu tartışabilmek ve özgün noktaları ayırtılabilmek için, Türkiye örneğinden toplanan veri ile diğer beş Avrupa ülkesinden toplanan veriyi tanımlayıcı (*descriptive*) biçimde karşılaştıracacağız.

Kültür Alanlarının Açılımı

Kültürel ürünleri tüketenlerin profilleri, özellikle 1950'lerde Amerika'da kitle kültürü tartışmalarının hızlanmasıyla birlikte eleştirel olarak incelenmiştir. Kültürel alanların hitap ettiği izleyici türleri sorgulanarak, elit kültür ile popüler kültür formları arasındaki ilişki sorunsallaştırılmıştır. Ganz (1974) çalışmasında, sosyal statü ve prestij ile paralel olarak ilişkilenen 'beğeni kültürleri' hiyerarşisi tespit etmiştir. Amerika ölçeğinde başka birçok çalışma da yüksek sosyo-ekonomik statünün 'yüksek' kültürü oluşturduğuna dair ampirik veri üretmiştir.⁶ Benzer örtüşmeler, daha erken dönemde Bourdieu'nün Fransa örneğinde yaptığı kapsamlı beğeni çalışmasında da ortaya çıkmıştır.⁷ Bourdieu'ye göre kültürel formlar arasındaki hiyerarşi ile ve sosyo-ekonomik statü arasındaki bu örtüşme, sınıf pozisyonlarının kendini yeniden üretmesinin koşullarını sağlamaktadır. Çünkü, modern toplumlarda avantaj doğrudan miras yoluyla değil, resmi eğitim kanalıyla bir sonraki kuşağa aktarılmak-

tadır. Bu sebeple egemen sınıf, çocuklarının kültürel sermayelerine yatırım yapar ve seçkin kültürel biçimlere dair yetkinlik aşılır. Bu aktarılan sermaye, okullarda öğretmenler tarafından takdir edilir, işlenir ve üniversiteye giriş aşamasında ödüllendirilir. Dolayısıyla, sınıflar ancak kültür alanındaki egemen pozisyonlarını garantileyerek kendilerini yeniden üretirler. DiMaggio ve Mukhtar'ın da⁸ belirttiği gibi, Bourdieu'yu takiben, Fransa ulusal bağlamının dışında yapılan birçok araştırmada, estetik beğenin kültürel sermaye birikiminin merkezinde olduğu varsayılmıştır. Bu sebeple kültürel sermaye, Bourdieu'un ölçtüğü şekliyle, yani 'yüksek' sanat etkinliklerine katılım ve 'seçkin' türleri beğenme değişkenleriyle ölçülmüştür.⁹ Seçkin beğenin ve yüksek kültür-sanat okur-yazarlığının, okul başarısını belirleyen en önemli etken olduğunu gösteren ampirik çalışmalar, kültür ve iktisat alanlarının birbirleriyle sıkıca örtüşüğünü göstermiştir.¹⁰ Ancak, özellikle 2000'lerden sonra, çokça teyit edilmiş olan bu örtüşmenin yapısının zaman içinde değiştiğine dair tartışmalar, kültür sosyolojisinin gündemine damgasını vurmuştur. Eri-me senaryosu (*meltdown scenario*) ve kültürel hepçillik (*cultural omnivorousness*) kavramları üzerinden ilerleyen bu gündem, genel olarak kültür alanında bir açılım gerçekleştiğine işaret etmiştir.

Amerika örneğinde, yüksek sanatın kültürel sermaye değerinin düşmeye başladığını belki de en net olarak gösteren çalışma, DiMaggio ve Mukhtar'ın 1982-1992-2002 yıllarında Amerika'da kültür-sanat etkinliklerine katılım verilerini karşılaştırdığı çalışmasıdır.¹¹ Bu çalışma, sanat etkinliklerine katılım oranlarında zaman içerisinde ciddi bir düşüş olduğunu, özellikle de seçkin sahne sanatlarının kültürel sermayeyi belirlemede daha az etkin olmaya başladığını göstermiştir. En keskin düşüş ise klasik müzik ve bale gibi, repertuarını 19. yüzyıldan alan türlerde izlenmiştir. Bu düşüş en çok genç kuşaklarda gözlemlendiği için, yazarlar yüksek kültürün kitlesini yenileyemediğini, dolayısıyla gözlenen dinamiğin yapısal bir dönüşe işaret ettiğini öne sürmüştür. Bu çalışma, yüksek eğitilmiş kişilerin plastik sanatlar ve görsel sanatlar gibi bazı yeni kültürel alanların etkinliklerine, daha önceki kuşakların katıldığından daha fazla katılma eğiliminde olduğunu da ortaya çıkartmıştır. Bu çalışma, kültür alanları arasındaki hiyerarşinin tam olarak eridiğini göstermemekle birlikte, seçkin beğenin içeriğinin birtakım sosyokültürel değişimler ile paralel olarak dönüştüğünü göstermiştir. Sadece tek bir sanat alanının tarihsel gelişimine bakan araştırmalar da 'yüksek' sanat kategorisinin sınırlarının yeni gelen formlara açılmakta olduğunu doğrulamıştır. Örneğin Baumann çalışmasında, bir zamanlar eğlence nesnesi olarak görülen sinemanın, birçok toplumsal sürecin de etkisiyle, sanat alanında ciddi bir statüye eriştiğini göstermiştir.¹²

1990 sonrası dolaşıma giren 'kültürel hepçillik' kavramı da kültürel alanın bir tür açılım içerisinde olduğuna işaret etmektedir. Bu kavram ilk kez Peterson tarafından 1983 ve 1992 arasında Amerika'daki müzik beğenilerini incelediği çalışmasında kullanılmıştır.¹³ Bu araştırma, müzik alanında seçkin beğenileri olanların daha ortalama ve popüler türlere de ilgi duyma eğiliminde olduklarını göstermiştir. Bu tespitten hareketle, Peterson, seçkin beğenin artık 'yüksek' sanat formlarından ve popüler formları küçük görme tavrından oluşmadığını iddia etmiştir. Onlara göre günümüzde seçkin beğeni, farklı sanat formlarını bilme, anlama ve takip etmeyi sağlayan kültürel hepçil (*omnivore*) bir repertuarı gerektirmektedir. Fakat eklektik repertuarı olan yüksek kültürel sermayeli gruplar her kültür formunu ayırt etmeden takip etme eğiliminde değillerdir. Hepçillğin de limitleri olduğu ve en alttaki sıradan türleri içermediğine dair görüşler vardır.¹⁴ Ancak yine de hepçillerin, her türü dinlemeye açık oldukları için, önceki dönemdeki seçkin kültürel elitten daha içerleyici ve eşitlikçi oldukları düşünülmüştür. Peterson'un açtığı bu gündem 20 senedir kültür sosyolojisini epeyce meşgul etmiştir. Öncelikle beğeni kültürleri arasındaki çokça kabul gören hiyerarşinin halen etkin olup olmadığı sorgulanmaya başlamıştır.¹⁵ İkinci olarak, beğeni ve sosyo-ekonomik statü arasındaki örtüşme tartışmaya açılmıştır. Çok çeşitli kültürel alanları inceleyen ampirik çalışmalar, yüksek kültürün geçirgenleşme eğiliminin, yeni dahil edilecek alan ve türlere göre nasıl farklılaştığı incelemeye başkamıştır. Daha da önemlisi, repertuarlarının daha eklektik olmasında rolü olabilecek kurumsal süreçler (eğitim sistemi, kültür politikaları gibi) incelemeye alınmıştır.¹⁶

Değinen bu literatürde, kültürel açılımın popüler kültürün yükselişini, kültürel toleransın artışını ve hatta kültürel demokratikleşmeyi beraberinde getirdiği iddia edilmiştir.¹⁷ Kültürel açılım, erime senaryosu ve hepçilleşme kavramlarının ortak olarak işaret ettiği bu dönüşümün toplum yapısındaki, sanat dünyasındaki, kuşak politikalarındaki ve değer sistemlerindeki geniş çaplı değişikliklerle ilişkili olduğu düşünülmüştür.¹⁸ Bu teze göre, artan eğitim seviyeleri ve yaşam standardı seçkin estetik beğeniyi daha ulaşılabilir kılmakta; artan coğrafi ve sınıfsal hareketlilik ise farklı beğenileri olan insanları yakınlaştırarak kültürel toleransı yaygınlaştırmaktadır. 19. yüzyıl Avrupa'sından kaynaklanan, 'yüksek' sanatı tek bir kriterin belirlediğini savunan düşün getirdiği seçkinlik yerine, yeni olanı, avangardı, egzotiği olumlayan değerlendirmeye şemaları profesyonellerce içselleştirilmektedir. Hatta görsel okur yazarlığın hakim olduğu imajların post-modern dünyasında, görsel ve plastik sanatların klasik sanatlara göre daha revaçta olacağı da öngörülmektedir.¹⁹ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki kuşağın, 1960'larda içinde buldukları al-

ternatif gençlik kültüründen de etkilenecek, ilerleyen yaşlarında içerleyici bir sınıflandırmayı yüksek kültürün seçkinciliğine tercih etme eğiliminde olduğu düşünülmektedir. Daha da önemlisi, görece homojen toplumlarda seçkin bir repertuar kültürel tahakküm kurmaya yeterken, küreselleşen iktisadi ve kültürel alanda etkin bir pozisyonda olmak, başka kültürel ifade biçimlerinden haberdar olmayı, onlara saygı göstermeyi ve farklı kesimlerle diyaloga girebilmeyi gerektirmektedir. Bu dönüşüm tabii ki bireyler tarafından kasten alınan kararlar sonucu gerçekleşmemektedir; bireylerin sınıflandırma sistemlerini etkileyen kurumlar da kültür-sanat alanındaki açılımda önemli bir aktördür. Örneğin Fishman ve Lizardo çalışmalarında, Portekiz'deki devrimden sonra yeniden yapılanan pedagojik pratiklerin ve okul müfredatının, gençlerin estetik alanlara daha anti-hiyerarşik yaklaşmasını sağladığını göstermiştir.²⁰

Türkiye'de Kültür ve Sanat Alanının Dinamikleri

Gelişmekte olan bu literatür kültürel sermaye ile seçkin kültür arasındaki bağın neden zayıfladığını, Avrupa'nın ve Amerika'nın sanat, kültür, politika, eğitim alanlarının özgün tarihsel koşullarıyla açıklamaya çalışmıştır. Türkiye bazı süreçlerde bu yapısal koşullar ile ortaklaşmakta (örn. küreselleşme, coğrafi ve sınıfsal hareketlilik), bazılarıyla ise ayrışmaktadır (örn. klasik sanatların hegemonyası, 60 kuşağının eklektikliği). Kültür alanlarında yaşandığı iddia edilen bu açılımı Türkiye'de gözlemlemenin ne kadar mümkün olduğu anlamlı bir sorudur ve ampirik bir incelemeyi gerektirmektedir. Ancak elimizde kültür-sanat izleyicisinin etkinliklerini, beğenilerini, bilgisini ölçen ve tarihsel olarak karşılaştırma yapılmasına izin verecek veri setleri bulunmamaktadır. Spesifik olarak hangi kültür alanlarının yüksek kültürel sermayeyi kurduğunu veya kültür alanlarının hangi türlerinin seçkin beğeni olarak toplumsallaştığını tarihsel olarak tek bir veri setinden izleyemsek de Türkiye'deki sınıflandırmalara dair genel bir fikir oluşturmamızı sağlayacak kaynaklar vardır. Osmanlı'nın modernleşme/batılılaşma girişimlerinin başladığı dönemden itibaren, alafranga olarak sınıflandırılan Batılı formların ve tarzların, alaturka olarak isimlendirilen yerel tarzlardan daha seçkin olarak görüldüğü birçok yazar tarafından belirtilmiştir.²¹ Sözlü tarih yöntemi ile yaptığı çalışmasında Karadağ ise, 20. yy'da da Batılı beğeniye sahip olmanın farklı sınıflar arasındaki kültür mücadelesinde bir koz olarak kullanıldığını göstermiştir.²²

Yakın tarihte, kültürel beğeni üzerine yapılan çalışmalar Batılı olarak kabul gören kültürel formların, üst sınıfların repertuarlarındaki yerine dair

ilginç, hatta bazı açılardan çelişkili bir portre çizmektedir. Örneğin, Üstüner ve Holt'un sıkça referans verilen çalışması, kültürel sermayesi yüksek olan üst orta sınıfların, Batılı yaşam tarzı mitini benimsediklerini ve kendilerini yerel rol modelleri seçen orta sınıflardan ayırdıklarını göstermiştir.²³ Ancak yazarlar, bu yüksek kültürel sermayeli kesimin, Batılı yönelimlerinin, *habitus* gibi uzun sürede biriken, sosyalleşmeye dayanan bir süreç ile değil, Batılı olanı bire bir taklit etme yöntemiyle oluştuğunu öne sürmüşlerdir. Dolayısıyla, bu çalışmanın verilerine göre, sermayesi yüksek kesimler, kültürel hepçilliği yeni bir repertuvar olarak benimseyerek bir 'kültürel açılım' gerçekleştirmekten uzak görünmektedir. Öte yandan, Rankin vd.'nin (2014) beğeniler üzerine yaptığı Türkiye temsili çalışması, yerel kültürü temsil eden hiçbir değişkenin, gruplar arasında ayrım yaratmadığını göstermiştir.²⁴ Bu bulguya ek olarak, kültürel sermayesi ve geliri yüksek kesimlerin (*engaged cosmopolitan*) müzik, edebiyat ve yemek alanlarında kentli ve küreselleşmiş kültürü benimsediği ortaya çıkmıştır. Ancak, diğer Avrupa ölçeklerinden farklı olarak bu kesim, çağdaş ve popüler türler yerine seküler kültürün sanattaki 'köklü' formlarını tercih ediyor gibi görünmektedir. Buna dayanarak, yazarlar, kültürel hiyerarşilerin batıllık ve yerellik arasında katı bir ayrım ile örgütlenmediğini, aksine sermayesi en yüksek kesimlerin, yerel ve Batılı formların melezliğinden oluşan bir repertuarı olduğunu öne sürmüşlerdir. Yazarlar, Türkiye'de de Batı literatüründeki gibi bir hepçillik yönelimi olduğunu ancak bu yönelimin sadece seçkin/popüler sanat formlarını değil, yerel/Batılı formları içererek oluştuğunu tartışmışlardır. Bu çalışma sadece türler arasındaki değil, kültürel alanlar arasındaki hiyerarşiye dair de Türkiye'nin özgünlüğünü ortaya çıkaracak veriler sunmuştur. Örneğin, popüler sinema ya da popüler müzik gibi, gelişmiş ülkelerde ortalama veya sıradan beğeniyi kuran alanlar, yüksek sermayeli grupların beğeni evrenini oluşturmaktadır. Benzer bir şekilde Arun'un Türkiye'de televizyon beğenisi üzerine yaptığı çalışması da Batıda sıkça popüler beğeni olarak tarif edilen bu alanın içerisinde seçkin tüketim biçimleri olduğunu göstermiştir.²⁵ Tüm bu çalışmalar, alanların ve türlerin, hiyerarşideki yerleriyle birlikte ithal edilmediklerini, yerelleşirken özgün pozisyonlar aldıklarını göstermektedir.

Literatür kısmında değinildiği üzere, kültürel açılım tezi aynı zamanda 'köklü' kültür-sanat alanlarının sınırlarının geçirgenleşmeye başladığını ve yeni oluşan alanların da yüksek kültürel sermayeyi kurmaya başladığına işaret etmektedir. Bu tartışmada edebiyat, opera, görsel sanatlar, tiyatro ve (klasik) müzik köklü alan olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de bu alanların oluşum ve gelişim dinamikleri, hepçillik literatürünün doğduğu coğrafyanın-

kinden oldukça farklıdır. Batı'da oluşan bu köklü sanat türleri ancak 19. yüzyılın sonundan itibaren Türkiye'ye gelmeye başlamış ve geleneksel sanatlarla çatışmaya girmiştir. Belge'ye göre bu çatışmanın esas mevzisi biçimlerden çok türlerin kendi aralarında ortaya çıkmıştır.²⁶ Tarihsel olarak bakıldığında İslam dininin, bugün köklü alan olarak sayılan ve tasvir, taklit ve temsil içeren tiyatro, heykel, resim gibi alanların gelişimine etkisi olumlu olmamıştır. Osmanlı modernleşmesi döneminde, Avrupa'dan bu alanlarda uzman sanatçı getirerek, eğitim verilmesi ve saray çevresine hitap edecek etkinliklerin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Ancak, bu girişimleri hep sıkı denetim ve sansür dönemleri takip etmiştir. Örneğin, Osmanlı'da Batı tiyatrosu geleneği, Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun okunduğu 1839'da dört tiyatro kurulmasıyla başlamış ve 1884'ten sonra Abdülhamid despotizminin getirdiği sıkı denetim, sansür ve yıkımla baskılanmıştır. Görsel sanatlar alanında da benzer şekilde heykel ve tasvir yasakları Batı'da 'köklü' sayılan bu alanların gelişmesine izin vermemiştir. Örneğin, Kanuni devrinde Budapeşte'den getirtilip meydanlara koyulan heykeller putperestliği yaygınlaştırdığı iddiasıyla toplatılmıştır.²⁷ Diğer alanlara göre tarihi daha eskiye giden edebiyat alanı da Osmanlı toplumunda Leyla ile Mecnun, Köroğlu, Dede Korkut gibi sözlü halk hikayelerine dayanmıştır. Batılılaşma ile birlikte, edebiyatın Batı'daki en köklü türlerinden olarak görülen roman, bir tür olarak ithal edilmiştir. Naci'ye göre, 19 yy'da oluşmaya başlayan bu alan 'ikame'dir, çünkü bu türü oluşturan nesnel koşullar (örn. burjuva toplumunun ve bireyciliğin gelişmesi) Osmanlı toplumunda deneyimlenmemiştir.²⁸

Batı'da köklü bir tarihselliği olan sanat alanlarını geliştirmek yeni Cumhuriyet'in sanat politikasının ana hedefi olmuştur. Daha genel Batılılaşma gündemiyle tutarlı olarak, yüksek kültürel sermayenin içeriğini bu alanlara dair yetkinlikler oluşturmaya başlamıştır. Örneğin, heykel alanında arkeolojiye odaklanarak 'ulusal kazı'lar başlatılmış, 1924'ten itibaren dışarıya öğrenci gönderilmiş, dışarıdan ünlü heykeltıraşlar getirtilmiş, müzeler, sergiler, eğitim enstitüleri ve okullar açılmıştır. Tiyatro alanı da benzer şekilde hızla ivme kazanmıştır. Bugünkü Ankara Devlet Konservatuvarı'nın kaynağı olan Müzik Muallim mektebi açılmış, müfredatına tiyatro da eklendikten sonra bir akademiye dönüşmüştür. Tiyatro alanı devlet ödenekli bir tiyatrunun kurulmasıyla, 1940'da kapsamlı bir yasa değişikliğiyle ve özellikle de 1950'lerden sonra özel tiyatroların kurulmasıyla ciddi bir gelişim sürecinin içine girmiştir. Benzer şekilde, Batı'da seçkin beğeni ve köklü sanat olarak sınıflandırılan operanın ilk temsili, İran Şahı'nın Türkiye'ye gelişi şerefine 1934 yılında hazırlanmıştır. 1948'de ilk opera sahnesi açılana kadar ise ku-

rumsallaşma çabalarını Ankara Devlet Konservatuvarı sahne sanatları bölümü yöneticisi Carl Ebert'in gayretleriyle sürdürmüştür.²⁹ Cumhuriyet döneminin kültür-sanat politikaları, Türkiye'de yüksek sanat kategorisinin içini, Batı'da tarihsellik içinde olduğu şekliyle doldurmaya çalışan bir mühendislik çabası gibi görülmüştür.³⁰

Bu bölümde değindiğimiz güncel beğeni-sınıf çalışmaları ve köklü alanların gelişim tarihi göz önüne alınırsa, çalışmanın kapsadığı Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de kültürel açılımın yörüngesinin farklılaşması beklenir. Biz bu çalışmada konuyu bireylerin beğenileri üzerinden değil, dönemin kültür-sanat alanlarının dinamiklerini yansıtan ve onları kuran kültür-sanat haberleri üzerinden inceleyeceğiz.

Sınıflandırmalarda Gazetelerin Rolü

Kültürel açılıma dair biriken literatürün büyük bir kısmı tüketim perspektifinden yapılan incelemelere yani izleyicilerin/dinleyicilerin beğenilerinin analizine dayanmaktadır. Kültür-sanat etkinliklerine katılımı ve beğenileri ölçen, örüntülerde bir dönüşüm yaşanmadığını takip etmemize izin verecek uzun dönemli veri bulmak oldukça zordur. Özellikle, farklı ulusal bağlamların sanat alanlarındaki dönüşümlerini karşılaştırmak neredeyse imkansız gibidir. Ancak dinleyicinin/izleyicinin etkinlikleri, kültür sanat alanındaki sınıflandırmaların ölçülebileceği tek mecra değildir. Örneğin gazetelerden toplanan veriler, karşılaştırmalı ve uzun dönemi kapsayan veri seti eksikliğini kapatmak için etkin şekilde kullanılabilir. Medya, kültürel sınıflandırmaların hem olduğu hem yayıldığı hem de meşrulaştığı bir alandır. Özellikle belirli bir eğitim seviyesinin üzerine hitap eden siyasi, iktisadi ve kültürel gündemlere yönelik haberler üreten, sirkülasyonu yüksek gazeteler, sanat formlarının meşruluğuna dair kamuoyu oluşturmada etkindir.³¹ Bu anlamda, gazetelerin kültür-sanat sayfalarını, beğenileri şekillendiren ve sınıflandırmaları yönlendiren çerçeveler olarak görmek mümkündür.³² Hangi formların ve tarzların editörler ve sanat eleştirmenlerince kültür-sanat sayfalarında yayınlanmaya değer görüldüğü, onların hiyerarşideki pozisyonlarını belirler. Bu anlamda onları seçkin beğenin içini dolduran aktörler veya bekçiler (*gatekeeper*) olarak görmek mümkündür.³³ Örneğin 1960'larda *New York Times* ve *Los Angeles Times* gazetelerinde popüler müzik türlerinin eleştirilerine daha çok yer verilmiş, bu da değinilen türlerin Amerika'da diğer ulusal bağlamlardan daha önce meşrulaşmasını sağlamıştır. Baumann'ın sinemanın yaşadığı dönüşümü incelediği çalışması ise yaygınca okunan eleştirmenlerin bu alanının 'ciddi' sanat olarak sınıflandırılmaya başlamasında rolü olduğunu göstermiştir.³⁴

Gazeteler sadece beğeni hiyerarşilerini kurmakta ve yansıtmakta etkin oldukları için değil, aynı zamanda başka kurumların yapılarıyla olan paralellikleri ile de iyi bir analiz malzemesidirler. Gazetelerin içeriği aynı zamanda daha kapsamlı sosyal ve kültürel dönüşümlerin (örn. dijitalleşmenin, küreselleşmenin) kültürel değerlendirmeleri nasıl etkilediğini de yansıtabilir. Kültür-sanat haberciliği üzerinden bu gibi dönüşümleri izleyen çalışmalar, kültürel ürünlerin sunulma biçiminin, çalışılan ulusal bağlamdaki (medya dışındaki) diğer kültürel kurumların yapılarıyla tutarlı olduğunu göstermiştir. Örneğin, gazetelerin içeriğinde daha katı kültürel sınıflandırma sistemleri olan ülkelerin, kültürel hiyerarşiyi derinleştirmeye yatkın eğitim müfredatlarının olduğu ve gazetecilik alanının daha devlet merkezli olduğu ortaya çıkmıştır.³⁵ Yani, kültür sanat haberciliği ve medya alanı, kültürel açılımda etkin olduğu düşünülen başka kurumsal aktörlerin repertuarlarıyla paralellik gösterdiği için de tercih edilebilecek bir analiz nesnesidir.

Gazeteleri kültürel alandaki dönüşümleri izlemek için kullanan tek kapsamlı çalışma Janssen ve ekibinin 2003 ve 2012 yılları arasında yaptığı, 'Dönüşen Kültürel Sınıflandırma Sistemleri: Fransa, Almanya, Hollanda ve Amerika' da 1955-2005 arası kültürel ürünlerin sosyal değerlendirilmesi' başlıklı araştırmadır. Bu araştırma edebiyattan³⁶ sinemaya,³⁷ müzikten,³⁸ moda-ya,³⁹ farklı kültürel alanlardaki sınıflandırmaların nasıl değiştiğini, çalışılan ulusal bağlamların özgün durumularını da incelemeye alarak tartışmıştır. Sunduğumuz bu çalışma da benzer şekilde, literatürdeki üretimden ziyade tüketim üzerinden okumanın yarattığı boşluğu doldurup, dönemler ve ulusal bağlamlar arasında karşılaştırma yapabilmemizi sağlayacak bir veri setine dayanmaktadır. Hatta bu çalışma Janssen vd'den farklı olarak, kültürel açılıma etki ettiği düşünülen toplumsal süreçleri farklı ölçülerde deneyimleyen ve Avrupa'nın daha az merkezinde olan ülkeleri örneklemine alarak tartışmayı genişletmiştir.

Biz bu çalışmada gazetelerde kültürel açılımın izlerini ampirik olarak takip etmek için iki farklı sınıflandırma kullanacağız: köklü/yeni ortaya çıkan sanat formları ve seçkin/sıradan türler. Öncelikle, literatürden hareketle edebiyat, müzik, tiyatro ve güzel sanatlar gibi tarihsel olarak yüksek kültürü oluşturan kültürel alanları köklü sanat olarak sınıflandırıyoruz. Sinema ve fotoğrafçılık gibi, daha yakın zamanda ortaya çıkmış, kendine sanat alanında saygın yer edinmeye ve tanınmaya çalışan alanları ise yeni ortaya çıkan sanat formları olarak tanımlıyoruz. Gazetelerin kültür sanat haberlerini takip ederken, birincil olarak köklü alanlardan yeni ortaya çıkan alanlara doğru bir ilgi

transferi olup olmadığını sorgulayacağız. İkinci olarak kültürel açılım tezini daha konvansiyonel olan seçkin/sıradan sınıflandırmasını kullanarak ölçüyoruz. Bu ayrım Janssen vd.⁴⁰ de dahil olmak üzere, literatürde sıkça kullanılmıştır ve genelde seçkin sanat kategorisi mimarlık, bale/modern dans, klasik müzik, roman/hikaye edebiyatı, opera, tiyatro ve görsel sanatları kapsıyor. Dolayısıyla bu tanım bir önceki gibi alan temelli değildir; alan ve tür kesişmesine göre belirlenir. Yani müzik bir alan olarak köklü kategorisinde olmak ile birlikte, sadece klasik müzik alt türü seçkin kategorisinde yer alıyor. Dolayısıyla iki farklı sınıflandırma, literatürde değinilen ve alanların açılımına dayanan 'erime senaryosu' ile ve yüksek kültüre girecek türlerin çeşitlendiğini iddia eden hepçillik literatürü ile diyaloga girmemizi sağlayacaktır.

Örnekleme

Bu çalışmada kullanılacak veri, 'Kültürel Ayrımlar, Kuşaklar ve Değişim' başlıklı proje kapsamında toplanmıştır. Çalışma altı farklı Avrupa ülkesinden seçilen birer merkez gazetenin 1960-2010 yılları arasında yayınladığı kültür-sanat haberlerini kapsamaktadır. Bu projede, Kuzey Avrupa'dan Finlandiya ve İsveç, Merkez Avrupa'dan Fransa ve İngiltere ve Akdeniz kesiminden İspanya ve Türkiye ulusal bağlamları örnekleme dahil edilerek, Avrupa'da kültürel alanlarının dönüşümlerine dair kapsamlı bir inceleme yapmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda Finlandiya'dan *Helsingin Sanomat*, Fransa'dan *Le Monde*, İspanya'dan *ABC* ve *El País*, İsveç'ten *Dagens Nyheter*, İngiltere'den *The Guardian*, Türkiye'den de *Milliyet*⁴¹ gazetesi incelenmiştir. Bu makaledeki araştırma sorusuyla tutarlı olarak, Türkiye dışındaki Avrupa ülkelerinin verilerini birleştirerek, bir 'Bileşik Avrupa' örnekleme oluşturulmuş ve Türkiye'den toplanan veri ile karşılaştırılabilir hale getirilmiştir. Çalışmada, gazetelerin kültür-sanat etkinliklerini haberleştirme dinamiklerini tüm çeşitliliğiyle yakalayabilmek için Janssen vd.⁴² (2008)'nin kullandığı 'hafta inşa etme' yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde göre, araştırılan her yıl (ocak-nisan, mayıs-ağustos ve eylül-aralık şeklinde üçe bölünerek, bu kesitleri içeren birer tam hafta rastgele inşa edilmiştir. Yani, kurulan haftanın pazartesi gününü ocak ayından bir gün oluştururken, salı gününü mart ayından bir gün oluşturabilmektedir. Dolayısıyla, çalışılan her yıl için üç farklı dönemi temsil eden üç farklı hafta kurularak mevsimsel-dönemsel dalgalanmalardan doğabilecek sorunlar giderilmiştir. İçerik analizinin birimi ise gazetelerin kültür-sanat sayfalarındaki haberlerin her biridir. Bu şekilde tanımlandığında altı ülkeden toplam 13.161 adet haber içerik analizine dahil edilmiştir.

Haberler *ATLAS.ti* yazılımı kullanılarak 11 kişilik çokdilli bir ekip tarafından kodlanmıştır. Kodlama sistemi 31 adet değişkenden oluşmaktadır. Bu değişkenlerden bazıları karşılaştırmaya imkân vermesi açısından Janssen ve ekibinin yukarıda değinilen çalışmasından uyarlanmıştır. Hazırlanan kodlama kitapçığı, haberin türü (eleştiri, mülakat, duyuru vs.), kapladığı yer (satır sayısı, sayfadaki konumu vs.), haberdeki fotoğrafların içeriği, haber yazarının cinsiyeti, haberin ele aldığı kültürel alan ve türü, ele alınan sanatçının ulusal kimliği, etkinliğin mekânı, değinilen ürünlerin ait olduğu dönem (klasik, 2. dünya savaşı sonrası vs. gibi) dahil olmak üzere birçok detaylı bilgiyi sistematik olarak toplamayı sağlamıştır. Ek olarak, kültür-sanat alanının diğer alanlarla olan ilişkisini sorgulamaya izin verecek değişkenler de -örneğin haberin estetik, sosyo-politik, kuşaksal bir boyutunun olup olmadığını ölçen sorular- kitapçığa eklenmiştir. Bu yazıda ise, kullanılacak iki tür sınıflandırmanın (köklü/yeni oluşan, seçkin/sıradan) yörüngesini Avrupa-Türkiye karşılaştırmalı incelemek için, yoğunluklu olarak kültürel alan/ tür sorularından faydalanılmıştır.

Kültür-Sanat Alanının Genel Dinamikleri: Türkiye vs. Avrupa

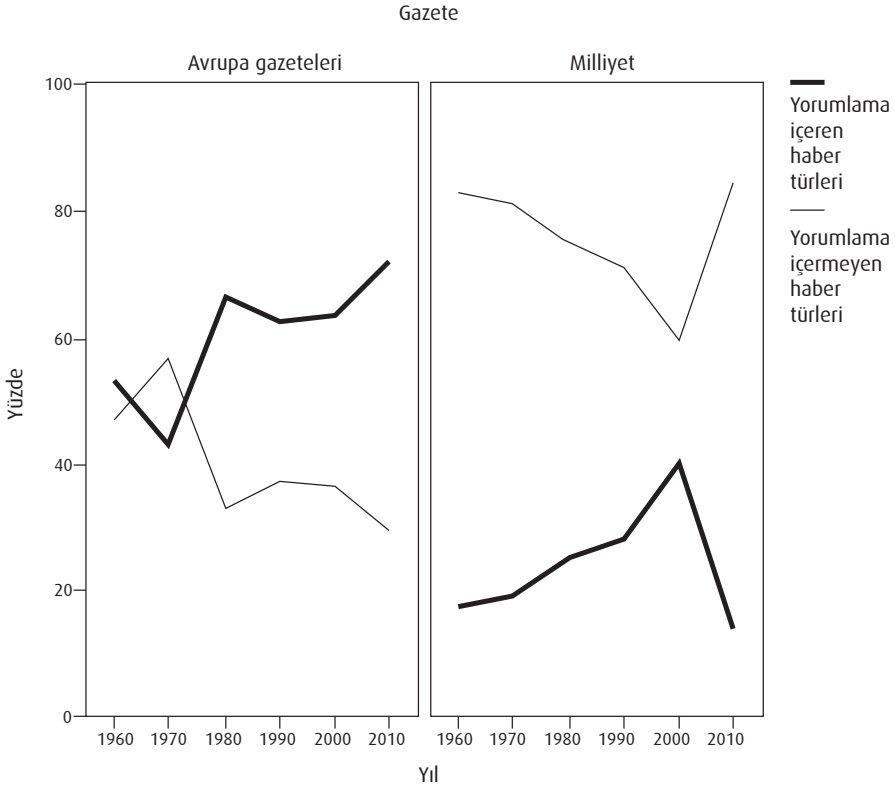
Toplam altı gazeteden toplanan verilere *Milliyet*'in katkısı sınırlıdır. Örnekleme oluşturan 13.161 haberden sadece %9.5'i Türkiye'den taranmıştır. Bu rakam bize Türkiye'de anaakım medyanın, sanat alanına gösterdiği ilginin, diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında ne kadar sınırlı olduğunu göstermektedir. Yıllar içerisindeki değişim Tablo 1'den izlendiğinde doğrusal bir artış görmek mümkündür. Bu haberlerin hangi alanlara dağıldığına bakmaksızın, Türkiye'de kültür-sanat alanında zaman içerisinde genel bir hareketlenme olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa'daki yörünge ise, biraz dalgalansa da oldukça stabil kalmıştır. Başka bir deyişle, Avrupa'da kültür-sanat alanına gösterilen sabit gazetecilik ilgisi, bu alanların Türkiye'deki kadar radikal bir dinamizm içinde olmadığını; daha tutarlı pozisyonları olduğunu göstermektedir. Türkiye örneğinde, özellikle 2000 yılından sonra, kültür-sanat haberlerinde %18.8'den %46.7'ye bir sıçrama tespit edilmiştir. Bu sıçramanın hangi alanları kapsadığı, bir açılıma işaret edip etmediği, veya seçkin beğeni/ tür'leri içerip içermediği bir sonraki aşamalarda incelenecektir. Ancak bu aşamada, 2000'lerden sonraki artışın, haberlerin verilmiş şekliyle dikkate değer bir ilişkiselliği olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 1. Milliyet vs. Avrupa 1960-2010, haber sayısının yıllara göre dağılımı

	1960	1970	1980	1990	2000	2010	Toplam
Avrupa Gazeteleri	11.7 (1,380)	16.0 (1,887)	11.9 (1,404)	17.7 (2,089)	23.8 (2,798)	18.8 (2,217)	89.5 (11,775)
Milliyet	6.3 (87)	9.2 (128)	9.7 (134)	9.4 (130)	18.8 (260)	46.7 (647)	10.5 (1,386)
Toplam	11.1 (1,467)	15.3 (2,015)	11.7 (1,538)	16.9 (2,219)	23.2 (3,058)	21.8 (2,864)	100.0 (13,161)

Şekil 1, haber türlerinin, yorumlama içeren ve içermeyen olarak ikiye ayrılmış halinin zaman içerisindeki yörüngesini göstermektedir. Görünüyor ki daha yoğun emek ve yatırım isteyen eleştiri, mülakat, yorum gibi haber türleri 1960'lerden sonra düzenli bir artış yaşamış, kültür-sanat sayfalarının niteliğinde bir derinleşme trendi yaşanmıştır. Ancak 2000'den sonra bu ha-

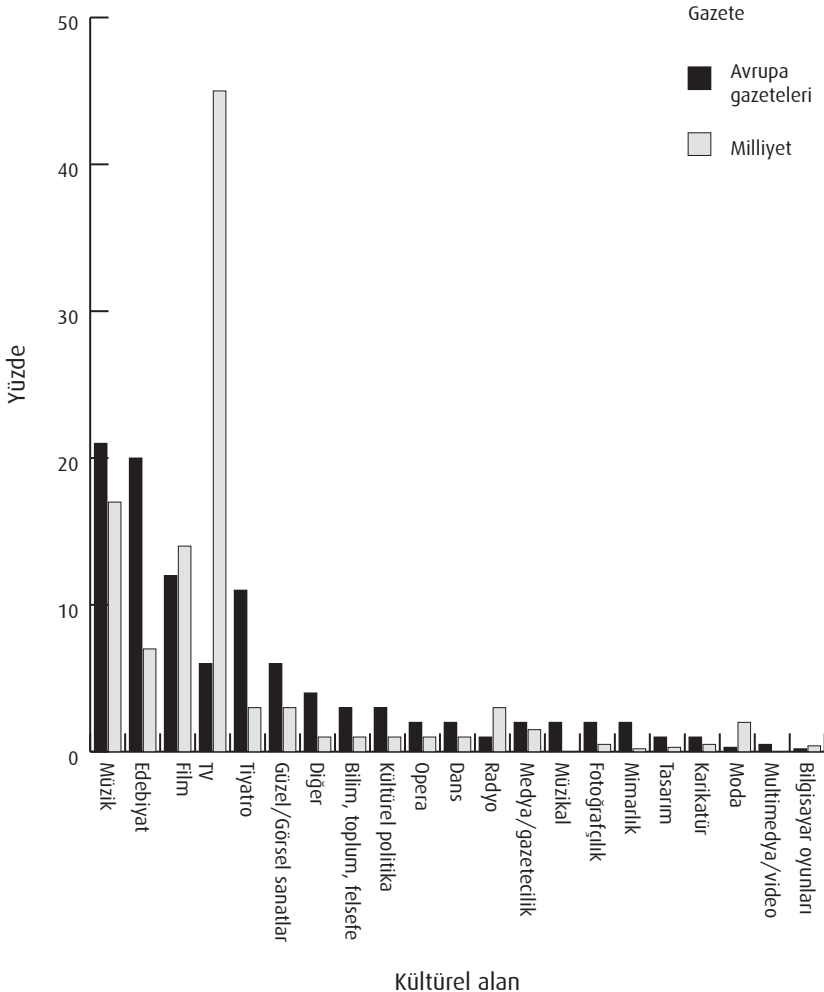
Şekil 1. Milliyet vs Avrupa, yorumlama içeren ve içermeyen haber türlerine ve yıllara göre dağılımı

ber türlerinin yerini, haberi yazarın belli olmadığı, salt bilgilendirici anons ve duyuru türleri almaya başlamıştır. Bir başka deyişle, 2000’de rakamsal olarak gözlemlenen kültür-sanat haberciliğindeki artışın, içerik açısından bir derinliği beraberinde getirmediği görünmektedir. Avrupa’da ise okunması daha yüksek kültürel sermaye ve daha ciddi bir ilgiyi gerektiren bu haber türlerindeki artış doğrusal olarak devam etmektedir.

Hakkında toplamda en çok haber yapılan beş kültür-sanat alanına baktığımız zaman (Şekil 2) Avrupa gazeteleri ve *Milliyet* gazetesi arasında önemli benzerlikler görülmektedir. Avrupa’da en çok gazetecilik ilgisi çeken alanlar

Şekil 2. Milliyet vs. Avrupa, haberlerin alanlara göre dağılımı

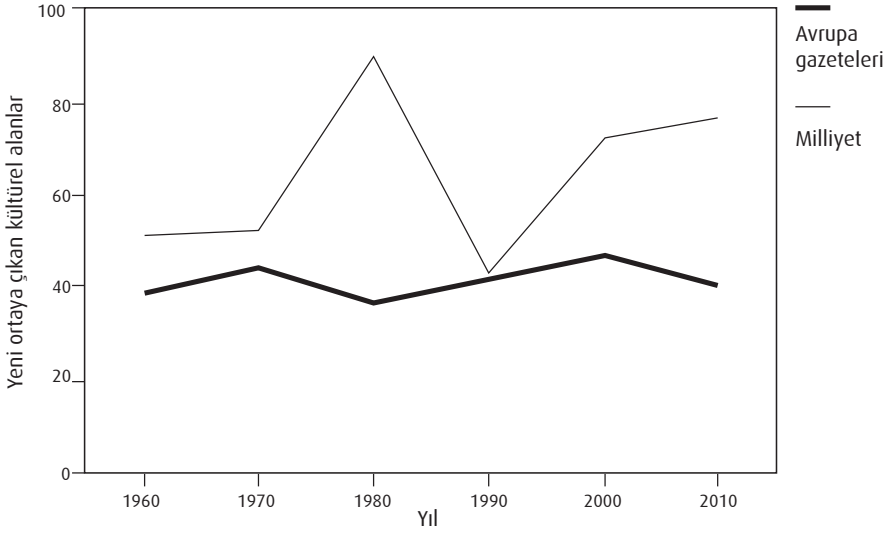
müzik, edebiyat, sinema, tiyatro ve görsel sanatlardır. Sinema, müzik ve edebiyat alanları Türkiye’de de en çok haber yapılan alanlar arasındadır. Ancak Avrupa gazetelerinde ilk beş’e giremeyen televizyon, Türkiye’de hakkında en çok içerik üretilen kültürel formdur. Televizyon, literatürde seçkin alan veya prestijli bir kültürel pratik olarak tanımlanmamaktadır. Ancak, Arun’un televizyon yayınlarının türleri ile ilgili yaptığı çalışma göstermiştir ki Türkiye’de televizyon beğenisi açısından farklı ‘meşruiyet karineleri’ vardır.⁴³ Örneğin, kültür-sanat, belgesel, açık oturum, haber yüksek meşruiyet taşımakta, yerli dizi, gerçek hayat hikayeleri, kadın kuşak programları ve dini programlar düşük kültürel sermaye ile ilişkilenebilir. Dolayısıyla, yeni oluşan bir kültürel alan olan televizyon Türkiye’de hem seçkin, hem de sıradan beğeniye hitap edecek ürünleri yayınlamaktadır. Avrupa’daki örneklem ile karşılaştırıldığında, Türkiye’de televizyonun bir alan olarak özgün bir yeri olduğu göze çarpmaktadır. Çaplı ve DüNDAR’ın⁴⁴ belirttiği üzere, Türkiye’de radyo ve televizyonun önemi, gelişmiş ülkelere oranla çok daha fazladır. Düşük okur-yazarlık oranları ve basılı medyanın kırsal alana düzenli ve etkin ulaşım sağlayamamasının da etkisiyle, bu medyumlar en önemli iletişim aracı olarak ortaya çıkmıştır. Hem alıcıları, hem sinyalleri ülkenin geniş bir kesimine ulaşan televizyon ve radyo, birçok toplumsal kesimin en sık gerçekleştirdiği kültürel pratik olarak benimsenmiştir. Radyoya yönelik yapılan haberlerin sayısının Avrupa gazetelerinden farklı olması da bu yargıyı desteklemektedir.

‘Köklü’ den ‘yeni’ye: Alanlar Üzerinden Kültürel Açılım

Bu çalışmada yeni ortaya çıkan kültürel alanlar, köklü olarak sınıflandırılan müzik, edebiyat, tiyatro ve güzel sanatlar alanlarının dışında kalan her alanı içerecek şekilde tanımlanmıştır. Literatür kısmında değinildiği gibi birçok toplumsal değişime gönderme yapan araştırmacılar, yüksek sanat tanımının yeni ortaya çıkan alanları da içerecek şekilde güncellendiğini düşünmektedir. Yeni alanlara daha çok yer veren ulusal bağlamların, bir takım ortak özellikleri olduğu tartışılmıştır. Örneğin, devletin köklü kültür alanlarına daha az yatırım yaptığı, medya sisteminde devlet desteğinin kısıtlı olduğu, küresel düzenin daha merkezinde ve daha kozmopolitan ulusal bağlamların gazetelerinin yeni alanlarda haber yapmak için daha hevesli olduğu gösterilmiştir.⁴⁵ Büyüyen kültürel açılım literatürü hesaba katıldığında, Avrupa’dan toplanan verinin Türkiye’den farklılaşacağı düşünülebilir. Bir başka deyişle, kültürel açılım tezinin geliştiği Avrupa ülkelerinde zaman içerisinde köklü alanlar üzerine yapılan haberlerde bir düşüş, yeni ortaya çıkan alanlarda ise bir artış beklenebilir. Ancak Şekil 3’e göre Avrupa örneğinde tarihsel olarak böyle

bir açılım yönelimi bulunmamaktadır. Öyle görünüyor ki, neyin kültür-sanat sayılacağını veya hangi etkinliklerin ilgiyi hak ettiğini değerlendiren kültür haberciliği, Avrupa’da halen köklü ve meşruluğu tarihselliğine dayanan alanlara önem vermektedir. Türkiye’de ise, 1990’daki radikal düşüş gözardı edilirse, yeni alanlara gösterilen ilgide bir artış görülmektedir. Son 30 yıla baktığında, bu yeni alanlar üzerine Avrupa’dan çok daha fazla, neredeyse iki katı kadar haber yapıldığı görülmektedir.

Şekil 3. Milliyet – Avrupa gazeteleri karşılaştırması. Yeni ortaya çıkan alanlar üzerine yapılan haber sayısı

Milliyet gazetesi örneğinde, yeni ortaya çıkan kültürel alanlara dair yapılan haberlerin niceliğinde bir artış görünmektedir. Ancak bu artışa paralel giden, nitelik anlamında bir derinleşmenin de söz konusu olup olmadığı ampirik bir sorgulamayı gerektirir. Örneğin fotoğrafçılık, moda, tasarım veya televizyon gibi yeni ortaya çıkan kültür-sanat alanlarında yapılan haberler, daha köklü olan tiyatro, görsel sanatlar gibi alanlardaki kadar hazırlanması ve okunması kültürel sermaye gerektiren biçimlerde mi sunulmaktadır? Örneğin, yeni ortaya çıkan alanlarda tespit edilen artışa en büyük katkıyı yapan televizyon ürünlerine yönelik haberleri inceleyelim. Tablo 2, televizyon üzerine oluşturulan içeriğin zaman içerisindeki dönüşümünü Avrupa gazeteleri ve *Milliyet* için karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Avrupa örneğinde, doğrusal bir yörünge tespit etmek pek mümkün görünmemekle birlikte, haberler toplamda yorumlama içerme-içermeme açısından dengelidir. Avrupa

gazetelerinden incelenen televizyon haberlerinin %46.4'ü yorumlama içeren biçimlerde sunulmuş, yüzde 53.6'sı ise yorumlama içermeyen şekillerde hazırlanmıştır.

Türkiye örneğinde durum oldukça farklıdır. Televizyon haberlerinde 1990'dan sonra radikal bir artış gözlemlenmektedir ve bu artış Türkiye televizyonculuğu tarihiyle tutarlıdır. Türkiye'de ilk özel televizyon 1990'da Almanya'daki stüdyoları kullanarak uydu aracılığıyla yayına başlamıştır. Çaplı ve DüNDAR'ın da⁴⁶ belirttiği üzere bu tarihten itibaren Türkiye'nin değişik yörelerinde belediye başkanları 'televizyon istasyonu' kurarak uydudan gelen yayınların çanak antenlerle alınıp kablo ile yerel vericilere aktarılmasını sağlamışlardır. İlk özel kanalı takiben benzer stratejilerle başka kanallar yayın hayatına girmiş, televizyon alanına TRT dışında etkin aktörler katılmış ve üretilen kültürel ürünler nicelik olarak artmıştır. 1990 sonrası *Milliyet* gazetesindeki televizyon ürünleri haberlerindeki artışı destekleyen bir başka faktör de *Milliyet* gazetesi'nin sahibi Doğan holding ile Doğu holdingin 1993 yılında Kanal D'yi kurmuş olmasıdır. Aynı sermaye grubuna ait hem bir gazete, hem de bir televizyon kanalının olması, gazetede verilen haberlerin kültür alanlarına göre dağılımını etkilemiş gibi görünmektedir. Ancak yapılan haberciliğin türüne baktığımız zaman, Avrupa örneklerinden farklı olarak, televizyon alanına yönelik ilginin daha sığ kaldığını görmek mümkündür. 2010 yılında yapılan haberlerin sadece yüzde 9.6'sı içerik olarak daha fazla yatırımı gerektirecek şekilde haberleştirilmiştir. İncelenen tüm dönemlerin toplamında ise, haberlerin yüzde 82.5'in yorumlama gerektirmeyen anons ve duyuru türlerinden oluştuğu görülmektedir. Televizyon örneği göstermektedir ki niceliksel olarak yeni oluşan alanlara gösterilen ilgide bir artış vardır, ancak bu ilginin derinliği ve niteliği sınırlıdır.

Kültürel açılım tezi, farklı kültür-sanat alanlarının görece pozisyon alışları üzerinden (köklü/yeni oluşan) tarihsel olarak incelendiğinde, sonuç literatürdeki varsayımlarla farklılık göstermektedir. Köklü sanat tanımının sınırlarının eridiği düşünülen Avrupa örneklerinde bariz bir yörünge tespit edilememiş, ne nitelik ne nicelik olarak yeni alanlara gösterilen ilgide bir artış görülmemiştir. Köklü sanat olarak sayılan alanların farklı dinamiklerle geliştiği ve esasen Türkiye örneğinde o kadar da 'köklü' olmayan bu alanlara gösterilen ilgi, yerini yükselen alanlara devretmekte gibi görünmektedir. Ancak nitelik açısından incelemeyi derinleştirdiğimizde, yeni alanların çoğunu televizyonun oluşturduğu ve televizyon ürünlerine gösterilen ilginin de derinlikli olmadığı ortaya çıkmıştır.

'Yüksek Sanat'tan 'Popüler'e: Türler Üzerinden Kültürel Açılım

Literatür bölümünde de değinildiği üzere kültür alanındaki sınıflandırmaların bir değişim eğiliminde olduğunu iddia eden diğer bir tartışma da, kültürel hepçillik kavramının kullanıma girmesiyle başlamıştır. Bu açılım iddiası, bir önce ampirik olarak sınıflandırdığımız tezden farklı olarak, sanat alanlarının türleri arasındaki hiyerarşilerin dönüştüğü öngörüsüne dayanır. Bu iddiayı sınavan ampirik çalışmalar, her sanat alanının alt türleri arasında oturmuş ve yaygın kabul gören bir sınıflandırma olduğunu ve bazı türlerin kültürel sermayesi yüksek kesimlerce takdir edilerek meşrulaştığını varsayar. Örneğin, müzik alanında klasik müzik, edebiyat alanında roman ve hikaye edebiyatı, dans alanında bale ve modern dans türleri, seçkin beğeni alanları olarak yaygın bir şekilde kabul görür. Eğer hepçillğe doğru bir yönelme var ise, zaman içerisinde saydığımız yüksek sanat türlerine yönelen gazetecilik ilgisinin, diğer popüler ve sıradan beğeni türlerine yönelmesi beklenir. Tablo 3, yüksek sanat türleri ve diğer türler üzerine yapılan haberlerin yüzde cinsinden dağılımını göstermektedir. Yıllar arasındaki dönüşüme bakılmaksızın, toplam haber sayısı incelendiği zaman, yüksek sanat dışında kalan türler üzerine yapılan haberlerin, Avrupa örneğinde yüzde 59.1, Türkiye örneğinde ise yüzde 86.7 olduğu görülür. *Milliyet* gazetesinin, Avrupa'daki örneklerden ayrılarak, çok büyük oranda popüler / *low brow* türlere yer verdiğini söyleyebiliriz.

Avrupa örneklemindeki dönüşüm incelendiğinde, yüksek sanat dışında kalan türlere yönelik yapılan haberlerin, neredeyse düzenli bir şekile (46.0, 51.9, 55.3, 57.0, 67.8, 66.7) artış içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'de ise, 1990 yılı hariç, popüler türlere yüzde 80'nin üstünde yer ayrılmıştır. Yüksek sanat olarak kabul edilen tiyatro, opera, roman ve hikaye edebiyatı, bale, klasik müzik gibi alanlara/türlere gösterilen ilgi oldukça sınırlı kalmıştır. Bu sınırlı ilgiden payını en çok alan yüksek sanat alanları, roman, hikaye ve tiyatro olmuştur. 1990'da, diğer yıllardan farklı olarak, klasik müzik, opera, güzel sanatlar gibi seçkin beğeni alanlarına yönelik yapılan haberlerde radikal bir artış bulunmaktadır. Bu artışın, büyük ölçüde editoryal bir değişiklikten kaynaklandığı, dönemsel olduğu ve herhangi bir yapısal yönelime işaret etmediği düşünülebilir.

Tablo 2. Milliyet - Avrupa gazeteleri karşılaştırması: Yorumlama yorumlama içeren ve içermeyen Televizyon haberlerinin yıllara göre dağılımı

	1960	1970	1980	1990	2000	2010	Toplam
Avrupa Gazeteleri							
1	73.2	66.0	83.3	47.1	26.6	50.3	46.4
2	26.8	34.0	16.7	52.9	73.4	49.7	53.6
Toplam	100.0 (41)	100.0 (147)	100.0 (24)	100.0 (172)	100.0 (282)	100.0 (145)	100.0 (811)
Milliyet							
1	0.0	100.0	29.2	0.0	31.0	9.6	17.5
2	0.0	0.0	70.8	100.00	69.0	90.4	82.5
Toplam	0.0 (0)	100.0 (2)	100.0 (72)	100.0 (1)	100.0 (145)	100.0 (374)	100.0 (594)

1: Yorumlama içeren haber türleri; 2: Yorumlama içermeyen haber türleri.

1990'lardaki dalgalanma gözardı edilirse, Türkiye'de, Avrupa'dan farklı olarak hepçilleşmeye doğru bir yönelimin olmadığı görülmektedir. Daha da önemlisi, tarihsel olarak Avrupa'da yüksek sanat ve seçkin beğeniyi tarif eden türlerin ve alanların en çok yükselişte olduğu, kurumsallaştığı ve kültür haberciliği eliyle daha da prestijli kılındığı düşünülen eski dönemlerde dahi Türkiye'de bu alanlarda ilgi sınırlı kalmıştır. Aksine, ana gazetede ki kültür-sanat haberciliği popüler alanlardaki etkinlikleri haberleştirmiştir. Bir başka deyişle, Türkiye'de kültürel alanlar, Avrupa'daki gibi hiç kapanmamıştır. Dolayısıyla yakın dönemde gözlemlenen popüler/sıradan beğeniyi içeren haberlerin artışını da bir hepçilleşme olarak yorumlamak mümkün değil gibi görünmektedir.

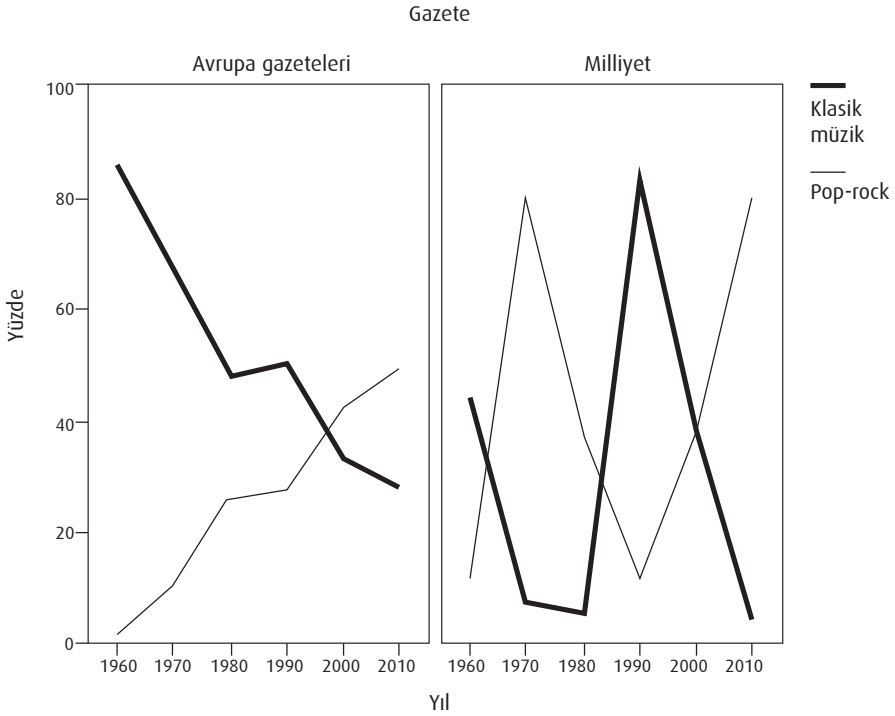
Kültürel repertuvarların hepçilleşmesi tezi, ampirik olarak en çok müzik alanı üzerinden test edilmiştir.⁴⁷ Bu tercihin sebebi, müzik türlerinin, diğer alanlardaki türlere göre daha belirgin bir şekilde birbirinden ayrılabilir olmasıdır. Bu belirgin sınıflandırmalar, farklı ulusal bağlamlarda karşılaştırmalı ölçüm yapmayı daha da kolaylaştırmaktadır. Örneğin klasik müziğin, Batılı ülkelerde seçkin beğeniyi oluşturduğu yaygınca kabul edilmektedir. Bu müzik türü hakkında bilgi sahibi olmanın ve ilgili kültürel etkinliklere katılmanın, yani klasik müzik okur-yazarı olmanın belirli bir kültürel sermayeyi gerektirdiği düşünülmektedir. Birçok çalışma bu varsayımı doğrulamış, klasik müzik beğenisiyle kültürel sermaye arasında doğrusal bir ilişki tespit etmiştir. Klasik müziğin yüksek statüsüne dair bir fikir birliği olduğu için, kültürel açılım tezini detaylı incelemek için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Şekil 5, Avrupa

Tablo 3 Milliyet - Avrupa gazeteleri karşılaştırması: Yüksek kültür-sanat alanları ve diğerleri üzerine yapılan haberlerin yıllar içerisindeki dağılımı

	1960		1970		1980		1990		2000		2010		Toplam	
	EUR	MIL	EUR	MIL	EUR	MIL	EUR	MIL	EUR	MIL	EUR	MIL	EUR	MIL
Mimarlık	0.9	0.0	0.8	0.0	1.4	0.0	1.1	0.8	1.3	0.0	0.9	0.0	1.1	0.1
Bale/Modern dans	1.0	0.0	2.0	0.0	2.1	0.7	2.6	2.3	1.6	0.8	2.2	0.3	2.0	0.6
Klasik müzik	10.1	1.1	10.9	0.0	9.9	0.7	9.0	10.0	5.6	3.8	5.7	0.8	8.1	2.2
Hikaye/Roman edebiyatı	10.3	10.3	5.7	7.8	11.4	0.0	10.8	7.7	10.3	5.0	12.7	0.8	10.2	3.4
Opera	4.0	3.4	2.9	1.6	2.6	0.0	3.4	1.5	1.5	1.2	1.7	0.0	2.5	0.7
Tiyatro	20.5	4.6	18.4	10.2	10.8	2.2	9.2	10.0	5.9	2.3	4.8	0.8	10.6	3.2
Güzel sanatlar	7.2	0.0	7.4	2.3	6.6	0.0	6.8	16.2	6.0	6.2	5.4	0.8	6.5	3.2
Seçkin olmayan alanlar/ türler	46.0	80.5	51.9	78.1	55.3	96.3	57.0	51.5	67.8	80.8	66.7	96.6	59.1	86.7
Toplam (N)	100 (1,380)	100 (87)	100 (1,887)	100 (128)	100 (1,404)	100 (134)	100 (2,089)	100 (130)	100 (2,798)	100 (260)	100 (2,217)	100 (647)	100 (11,775)	100 (1,386)

örneklemindeki müzik haberlerinin, klasik ve pop türlerine göre yıllar içerisindeki dağılımını göstermektedir. Şekil 6 ise, aynı örneği *Milliyet* gazetesi için göstermektedir. Avrupa ülkelerini gösteren tablo, kültürel açılımın türler üzerinden gerçekleşmeye başladığına işaret etmektedir. Avrupa’da kurumsallaşmış ve seçkin beğeniyi kuran klasik müziğe gösterilen kültür haberciliği ilgisinde doğrusal bir düşüş görülmektedir. Pop ve rock olarak tanımlanabilecek türlere ise ilgi gitgide artmış, bu türlere dair etkinlikler sanat sayfalarında eleştirmenlerce ciddiye alınarak kapsamlı içerikler oluşturulmuştur. Popüler türlere yönelen ilgi, klasik müziğe gösterilen ilgiyi 2000’li yıllarda geçmiştir.

Şekil 4. Avrupa gazeteleri ve *Milliyet*’de klasik müzik-pop&rock haberleri

Türkiye örneğindeki yörünge ise, *Milliyet* gazetesinin 1990 yılındaki haberlerindeki atipik dalgalanma sebebiyle biraz daha karmaşık görünmektedir. 1990 yılında klasik müziğin yaptığı zirve göz ardı edildiğinde, klasik müziğin genel bir düşüş içerisinde olduğu ve hatta örneklemin başladığı tarihten itibaren çok sınırlı habercilik ilgisine mazhar olduğu söylenebilir. Pop-rock içeriğinde ise, yine 1990 daki dalgalanma göz ardı edilirse, genel bir yükselme yönelimi olduğu görülmektedir. Özellikle 1990’dan sonra, bu alanlarda

yapılan haberlerde çok belirgin bir artış gerçekleşmiştir. Bu artış, Türkiye’de popun yükseliş tarihiyle de tutarlıdır. Solmaz’ın da belirttiği üzere, kasetlere bandrol zorunluluğu gelmesiyle birlikte 80’lerin ikinci yarısında, gittikçe artan bir hızla piyasaya pop albüm sürülmeye başlamıştır.⁴⁸ O yıllarda Gülhane parkı, Rumelihisarı gibi büyük konser etkinliklerinin yaygınlaşmasının da, popun müzik alanını domine etmesini sağladığı düşünülmektedir. Şekil 6’ya göre, 2010 yılına gelindiğinde, iki tür arasındaki haber sayısı farkı ve pop müzik içeriği, Avrupa örneklerinden çok daha fazladır. Bir başka deyişle, Avrupa’da hepçillik tezini destekleyen doğrusal bir kültürel açılma yönelimi vardır. *Milliyet* gazetesi örneğinin bugününe bakıldığında bir hepçillik eğilimi varmış gibi görünmektedir, ancak tarihsel analiz kültür sayfalarının hiçbir zaman yüksek kültüre vurgu yapan bir tekçilliği benimsemediğini göstermiştir.

Sonuç

Bu çalışma, son yıllarda kültür ve sanat ürünlerinin sınıflandırılma ve değerlendirilme şeklinde bir dönüşüm olduğunu iddia eden literatür ile diyaloga girmeyi amaçlamıştır.⁴⁹ Erime senaryosu (*meltdown scenario*) köklü sanat alanları izleyicilerinin gitgide yaşlandığına ve sayıca azaldığına, yeni sanat formlarının seçkin pozisyonlara yükseldiğine işaret etmektedir. Kültürel hepçillik literatürü de artık kültürel olarak yetkin olan zümrelerin, daha önceden sıklıkla değersizleştirilen popüler alanları da beğeni repertuvarlarına eklemeye hevesli olduğunu iddia etmektedir. Tüm değinilen tartışmalar, kültürel hiyerarşilerde bir azalmaya ve popüler türlerin meşruluk kazanmakta olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada, literatürde varlığı iddia edilen bu dönüşümleri zamansal bir perspektiften incelemek için gazete verileri kullanılmıştır. Gazeteler kültür alanındaki sınıflandırmaların nasıl değiştiğini incelemek için verimli kaynaklardır. Medya bazı türler üzerine sistematik olarak içerik üreterek onların kültür ve sanat olarak tanımlanmasında etkindir. Hem tasdik etme süreci, hem de sanat alanlarının tarihselliği dinamiktir, ulusal bağlamlara ve döneme göre değişiklik gösterir. Bu incelemede, kültürel açılım tezinin geçerliliği Türkiye ve Avrupa ülkelerinde karşılaştırmalı olarak sorgulanarak, olası farklılıklara dair de çıkarımlar yapılmıştır.

Çalışmada kültürel açılım, ilk olarak köklü kültür sanat alanlarının sınırlarının yeni oluşan kültür sanat alanlarına açılması olarak tanımlanmıştır. Literatürden hareketle Avrupa ölçeğinde köklü alanlara ilginin azalması ve yeni yükselen alanlara ilginin artması beklenmiştir. Ancak ampirik sorgulama, bu yönde bir eğilim tespit edememiştir. Türkiye ölçeğinde ise yeni alanlara gösterilen ilgide artış görülmüştür. Bu ilginin, kültür sanat alanlarına

dökümü incelendiğinde, yıllar içinde yeni alanlara artan ilginin televizyon üzerine yapılan haberlerle sınırlı olduğu görülmüştür. Bu haberlerin sunulma biçimlerine bakıldığında, hazırlanması ve okunması az emek gerektiren, içeriği yüzeysel türlerden oluştuğu ortaya çıkmıştır. Yani, *Milliyet* örneğinde, diğer Avrupa ülkelerindeki gazetelere kıyasla yeni alanlara daha çok ilgi gösterilmekle birlikte, gösterilen ilginin niteliği sınırlı kalmaktadır.

İkinci aşamada, kültürel açılım, seçkin ve yüksek sanat türlerinin sınırlarının, popüler ve sıradan beğeni türlerini de içerecek şekilde geçirgenleşmesi olarak tanımlanmıştır. Avrupa gazetelerinde, seçkin olmayan türlere yönelik yapılan haberlerde zaman içerisinde doğrusal bir artış gözlemlenmiştir. *Milliyet* gazetesi örneğinde ise popüler türlere gösterilen gazetecilik ilgisinin hep çok yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnceleme biraz daraltılıp, müzik alanındaki değişikliklere bakıldığında, Avrupa'da klasik müziğe gösterilen ilginin pop türlere yöneldiği, yani bir açılma yaşandığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, kültürel açılım tezi Avrupa örneğinde, gazete verisi aracılığıyla doğrulanmıştır. Türkiye örneğinde ise, bugün seçkin beğeni-popüler beğeni arasında yapılan haberlerin niceliği bakımından çok büyük bir uçurum olduğu göze çarpmıştır.

Araştırmanın iki kısmında da, Türkiye'deki kültür-sanat haberciliğinde hakim olan sınıflandırmaların Avrupa'ya göre daha az seçkin olduğu ampirik olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Türkiye örneğinde ortaya çıkan bu açıklığın, bir 'açılım' olarak okunması yanıltıcı olacaktır. Veri seti göstermektedir ki, Türkiye'de köklü ve seçkin sanat alanları, Avrupa'da olduğu gibi daha dışlayıcı, elit ve prestijli bir statüye zaten hiç erişmemiştir. Türkiye'de, Osmanlı'nın modernleşme döneminden itibaren, sanatta yenilenme ve Batı'daki türleri yaygınlaştırma çabalarının hız kazandığına değinilmiştir. Belge'ye göre 'bireyselleşmenin çok cılız kaldığı, resmiyet ve bürokrasinin, dolayısıyla standart bir ideolojinin egemen olduğu, tarih bilincinin gelişemediği bir toplumda, bütün bunlardan farklı bir toplumsal tarih yaşamış olan Batı'nın sanat türleri, Batı'daki gibi bir içerik kazanamazdı.'⁵⁰ Bir başka deyişle, tarihsel arka plana bakıldığında, Batı'da yüksek sanat olarak tanımlanan türlerin bilinirliği, reformlara rağmen çok sınırlı kalmıştır. Cumhuriyet dönemi, bu dönemden farklılaşarak, belirgin bir kültür politikası oluşturmuş ve uygulanmış, seçkin alanlar ve türler devlet eliyle popüler sınıflara doğru yaygınlaştırmaya çalışılmıştır. Ancak Belge'nin belirttiği gibi, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması ile, kültürün dışarıdan bilgi olarak gelmesi farklı şeylerdir. Sanatta Batılılaşma politikaları, Türkiye'de Batıyla birebir örtüşen, toplumun genelinde

ve kültür-sanat haberciliğinde izleri sürülebilecek bir sınıflandırma şemasını ihraç edememiş gibi görünmektedir. Dolayısıyla, ilk bakışta hepçillik özellikleri gösteren Türkiye sanat alanının, aslen tarihsel olarak bir teccillik dönemi yaşamadığı için, Avrupa örneklerinde olduğu gibi bir açılım eğilimi içerisinde olduğunu düşünmek de yanaltıcı olacaktır.

Gazetelerin kültür haberciliğini tarihsel olarak incelemek, o ulusal bağlamın kültür alanındaki dinamiklerini tespit etmekte oldukça etkin bir yöntemdir. Bu çalışma kapsamında incelenen diğer beş Avrupa gazetesi, kültür sanat haberciliği anlamında birbirinden farklılaşan yörüngeler takip etmelerine rağmen, kendi içlerinde daha oturmuş ve tutarlı değişiklikler göstermişlerdir. *Milliyet* gazetesinin 1990'daki örneğinde ise yüksek sanat/kültür alan ve türlerine yönelik zamansal yörüngeyi bozan değişiklikler gözlemlenmiştir. Aynı dalgalanmalar, 2000'lerden sonra televizyon haberciliğine gösterilen orantısız ilgi artışında da izlenmiştir. İncelenen gazetenin, o yıllarda bir televizyon kanalı olmuş olmasının bu konuda etkili olduğu düşünülebilir. Bir başka deyişle, *Milliyet* gazetesinin kültür-sanat haberciliğinin yapısının, gazetenin ticari ilişkilerinden etkilenmiş olduğu varsayılabilir. Daha genel bir çerçeveden bakıldığında, Türkiye örneğinde gazetecilik alanının, siyaset ve ekonomi gibi alanlardan çok bağımsızlaşamadığı tartışılabilir. Ayrıca, gazetelerin seçkin alanlara gösterdiği sınırlı ilginin, sanat alanındaki sınıflandırmaları yeniden üreten bir rolü olduğu da düşünülebilir. Seçkin, prestijli ve köklü sanat alanlarına yönelik haberler, zaman, emek ve sermaye yatırımı isteyen haber türleri (mülakat, eleştiri, yorum), *Milliyet*'in para ile ayrıca satılan sanat ekine bırakılmış gibi görünmektedir. Avrupa örneklerinde ana gazete okuyucusunun nitelikli kültür haberciliği talep ettiği varsayılmış, ancak *Milliyet* gazetesinde 'ciddi' sanat, hali hazırda bu türleri takip eden ve bu alanların okur yazarlığı için gereken kültürel ve ekonomik sermayeye sahip kesime hitap eden, ayrı bir ek olarak sunulmuştur. Bu tür ayrıştırıcı yayın politikalarının, okuyucuların beğeni repertuarları arasındaki farklılıkları daha da perçinle-yeceğini düşünmek mümkündür.

Bugün kültür sosyolojisi alanında yapılan birçok ampirik çalışma kültür alanlarına ve türlerine dair sınıflandırmalar üzerine bilgi üretmektedir. Türkiye örneğinde yapılan bazı çalışmalarda da, Batı'da seçkin kültürü imleyen opera, klasik müzik gibi türler, yüksek beğeniyi ölçen değişkenler olarak kullanılmaktadır. Kültürel hiyerarşilere yönelik literatür Avro-Amerikan kökenli olduğu için, bu anlaşılabilir bir durumdur. Ancak, bu çalışma dolaylı olarak da olsa göstermiştir ki, Türkiye'de bu türlerin ve alanların karşılığı

sanıldığından da fazla sınırlıdır. Bu türler, kültür haberciliği aracılığıyla toplumsallaşmamış, devletin bu türleri yaymaya yönelik politikası çok etkin olamamıştır. Dolayısıyla, Rankin vd.'nin (2014) çalışmasının da gösterdiği üzere,⁵¹ Türkiye'de kültür alanındaki sınıflandırmalar Batı ile birebir örtüşmemektedir. Yereldeki beğeniler sistematığının ve bu sistemattikteki dönüşümün ampirik olarak detaylı çalışılmayı hakeden kendine özgü dinamikleri vardır. Bu çalışma, kültür haberciliği ve kültürel hepçillik tezi üzerinden, bu bağlamdaki bilgi üretimine katkı sunmayı amaçlamıştır.

Notlar

- 1 Pierre Bourdieu, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984); Paul Dimaggio, "Classification in Art," *American Sociological Review* 52 (1987); Jean-Pascal Daloz, *The Sociology of Elite Distinction: From Theoretical to Comparative Perspectives* (Palgrave Macmillan: Basingstoke, 2010); Michèle Lamont, "Toward a Comparative Sociology of Valuation and Evaluation," *Annual Review of Sociology* 38 (2012).
- 2 Özgür Arun, "İnce zevkler-olağan beğeniler: Çağdaş Türkiye'de kültürel eşitsizliğin yansımaları," *Cogito-Pierre Bourdieu Özel Sayısı* 76 (2014); Irmak Karademir-Hazır, "How bodies are classed: An analysis of clothing and bodily tastes in Turkey," *Poetics* 44 (2014); Bruce Rankin, Murat Ergin ve Fatoş Gökşen. "A cultural map of Turkey," *Cultural Sociology* 8 (2014).
- 3 Paul Dimaggio ve Toqir Mukhtar, "Arts participation as cultural capital in the United States, 1982–2002: Signs of decline?," *Poetics* 32 (2004).
- 4 Mads Meier Jaeger ve Tally Katz-Gerro, "The Rise Of The Eclectic Cultural Consumer In Denmark, 1964–2004," *Sociological Quarterly* 51 (2010); J. L. Sintas, "Omnivores Show up Again: The Segmentation of Cultural Consumers in Spanish Social Space," *European Sociological Review* 18 (2002); Richard A. Peterson, "Understanding audience segmentation: From elite and mass to omnivore and univore," *Poetics* 21 (1992); Richard A. Peterson ve Roger M. Kern, "Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore," *American Sociological Review* 61 (1996); Henk Roose, Koen Van Eijck ve John Lievens, "Culture of distinction or culture of openness? Using a social space approach to analyze the social structuring of lifestyles," *Poetics* 40 (2012); Mike Savage ve Modesto Gayo Cal, "Unravelling the omnivore: A field analysis of contemporary musical taste in the United Kingdom," *Poetics* 39 (2011).
- 5 Robert M Fishman ve Omar Lizardo, "How Macro-Historical Change Shapes Cultural Taste," *American Sociological Review* 78 (2013); Susanne Janssen, "Fashion reporting in cross-national perspective 1955–2005," *Poetics* 34 (2006); Susanne Janssen ve Giseline Kuipers ve Marc Verboord, "Cultural globalization and arts journalism: The international orientation of arts and culture coverage in Dutch, French, German, and the U.S. newspapers, 1955 to 2005," *American Sociological Review* 73 (2008).
- 6 DiMaggio, "Classification,".
- 7 Bourdieu, "Distinction,".
- 8 DiMaggio ve Mukhtar, "Arts participation,".
- 9 Nan Dirk De Graaf, Paul M. De Graaf ve Gerbert Kraaykamp, "Parental Cultural Capital and Educational Attainment in the Netherlands: A Refinement of the Cultural Capital Perspective," *Sociology of Education* 73 (2000); K. Van Eijck. "No More Need for Snobbism: Highbrow Cultural Participation in a Taste Democracy," *European Sociological Review* 21 (2005).

- 10 Paul DiMaggio, "Cultural entrepreneurship in nineteenth-century Boston: the creation of an organizational base for high culture in America," *Media, Culture & Society* 4 (1982); Paul DiMaggio, "Social Stratification, Life Style, Social Cognition and Social Participation," *Social Stratification in Sociological Perspective* içinde, der. David Grusky (Colorado: Westview Press, 2001)
- 11 DiMaggio ve Mukhtar, "Arts participation,".
- 12 Shyon Baumann, *Hollywood highbrow: from entertainment to art* (Princeton: Princeton University Press, 2007)
- 13 Richard A. Peterson, "Understanding audience segmentation: From elite and mass to omnivore and univore," *Poetics* 21 (1992).
- 14 Bethany Bryson, "Anything But Heavy Metal: Symbolic Exclusion and Musical Dislikes." *American Sociological Review* 61 (1996).
- 15 Peterson, "Understanding,".
- 16 Irmak Karademir Hazir ve Alan Warde, "The cultural omnivore thesis: Methodological aspects of the debate," *Routledge International Handbook of the Sociology of Art and Culture* içinde, der. L. Hanquinet, & M. Savage, (London: Routledge, 2014).
- 17 DiMaggio ve Mukhtar, "Arts participation,"; Semi Purhonen, Jukka Gronow and Keijo Rahkonen, "Highbrow Culture in Finland: Knowledge, taste and participation," *Acta Sociologica* 54 (2011); K. Van Eijck ve W. Knulst, "No More Need for Snobbism: Highbrow Cultural Participation in a Taste Democracy," *European Sociological Review* 21 (2005).
- 18 Peterson, "Understanding,"; DiMaggio ve Mukhtar, "Arts participation,".
- 19 DiMaggio ve Mukhtar, "Arts participation,".
- 20 Fishman ve Lizardo. "How Macro-Historical Change,".
- 21 Nilüfer Göle, "The quest for the Islamic self within the context of modernity," *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey* içinde, der. Bozdağ, S., Kasaba, R., (Seattle: University of Washington Press, 1997); Deniz Kandiyoti, "Gendering the modern: on missing dimensions in the study of Turkish modernity," *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey* içinde, der. Bozdağ, S., Kasaba, R., (Seattle:University of Washington Press, 1997).
- 22 Meltem Karadağ, "On Cultural Capital and Taste," *European Societies* 11 (2009).
- 23 Tuba Üstüner and Douglas B. Holt, "Toward a theory of status consumption in less industrialized countries," *Journal of Consumer Research* 37 (2010).
- 24 Rankin, Ergin ve Gökşen, "A cultural map of Turkey,".
- 25 Özgür Arun, "Kültürel Hepçiller: Ne Seçkin ne Sıradan, Sadece Olağan! Türkiye Televizyonunda İzleyici Beğenilerinin Analizi," *Toplum ve Bilim*, 133 (2015).
- 26 Murat Belge, "Kültür," *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996).

- 27 Meriç Hızal, "Cumhuriyet Döneminde Heykeltçilik," *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996).
- 28 Fethi Naci, "Edebiyat/Roman," *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996).
- 29 Hande Tekin, *Devletin sanata bakışı, Devlet-sanat kurumları ilişkisi: Türkiye-İtalya-İngiltere Karşılaştırmalı Analizi*, (Basılmamış Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Müdürlüğü, 2008).
- 30 Belge. "Kültür,".
- 31 Marc Verboord, Giseline Kuipers, Susanne Janssen, "Institutional Recognition in the Transnational Literary Field, 1955–2005," *Cultural Sociology* 9 (2015).
- 32 Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*, (Cambridge: Polity Press, 1993); Janssen, "Art Journalism,"; Maarit Jaakola, *The Contested Autonomy of Arts and Journalism: Change and Continuity in the Dual Professionalism of Cultural Journalism* (Tampere: Acta Universitatis Tamperensis, 2015).
- 33 Maguire J. Smith ve J. Matthews, der., *The Cultural Intermediaries Reader* (London: Sage, 2014).
- 34 Baumann, "Hollywood".
- 35 Susanne Janssen, Giseline Kuipers ve Marc Verboord, "Comparing cultural classification: High and popular arts in European and U.S. elite newspapers," *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 63 (2011).
- 36 Pauwke Berkers, Susanne Janssen, Marc Verboord, "Globalization and ethnic diversity in Western newspaper coverage of literary authors: Comparing developments in France, Germany, the Netherlands, and the United States, 1955 to 2005," *American Behavioral Scientist*, (2011): 55; Pauwke Berkers, Susanne Janssen, Marc Verboord, "Assimilation into the literary mainstream? The classification of ethnic minority authors in newspaper reviews in the United States, the Netherlands and Germany," *Cultural Sociology* 8 (1) (2014); Marc Verboord, "Female bestsellers: A cross-national study of gender inequality and the popular–highbrow culture divide in fiction book production, 1960–2009," *European Journal of Communication* 27 (2012).
- 37 Annemarie Kersten, Marc Verboord, "Dimensions of Conventionality and Innovation in Film: The Cultural Classification of Blockbusters, Award Winners, and Critics' Favourites," *Cultural Sociology* 8 (2014).
- 38 Vaughn Schmutz, A. Faupel. "Gender and Cultural Consecration in Popular Music," *Social Forces* 89 (2) (2010): 89; Vaughn Schmutz, Alex Venrooij, Susanne Janssen, Marc Verboord, "Change and Continuity in Newspaper Coverage of Popular Music since 1955: Evidence from the United States, France, Germany, and the Netherlands," *Popular Music and Society* 33 (2010).
- 39 Janssen. "Fashion reporting,".
- 40 Janssen vd., "Cultural,".

- 41 Türkiye örneği için, çalışılan dönem içerisinde kesintisiz yayın yapan, basıldığı hiçbir tarihte tirajı marjinal kalmamış, siyaset, ekonomi, kültür gibi birçok alanı kapsayan haberlere yer veren ve örneklemedeki diğer gazetelerle en benzer profili olan gazete olan Milliyet seçilmiştir.
- 42 Janssen vd., "Cultural,".
- 43 Arun, "Kültürel Hepçiller."
- 44 Bülent Çaplı ve Can Dünder, "80'den 2000'lere Televizyon," *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996)
- 45 Janssen vd., "Comparing,".
- 46 Çaplı ve Dünder, "80'lerden 2000'lere,".
- 47 Karademir Hazır ve Warde, "the Cultural,".
- 48 Metin Solmaz, "1980'den günümüze Türkiye'de Pop Müzik," *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996).
- 49 Peterson ve Kehn, "Changing,"; DiMaggio ve Mukhtar, "Arts participation,"; Van Eijict ve Knults, "No More,".
- 50 Belge, "Kültür," 1295.
- 51 Rankin, Ergin ve Gökşen, "A cultural map of Turkey,".